

Minnen från tiden som befälselev vid I 21 1958 – 59

Av Kjell R Högberg

Kjell R Högberg växte upp i Ramsele, blev befälselev och officer vid I 21. Vid regementet har han tjänstgjort som plutonchef, kompanichef och regementschef. Kjell bor nu i Skanör.

Min berättelse bygger på minnen, skrifter och fotoalbum. Det rör händelser såväl inom som utom tjänsten som befälselev. Mer än 60 år har förflutit sedan den tiden så vissa namn och detaljer har fallit i glömska.

Befälsskola I och 4. Stamkompaniet

Mönstring hölls årligen under 2 dagar i september månad på Tingshuset i Ramsele. Jag mönstrade 1957 och blev uttagen som befälselev K. Jag hade tidigare sökt som instruktörsaspirant. Inskrivningschef var överstelöjtnant Bengt Schildt. Han ansåg att jag borde börja som befälselev vid Livkompaniet och rycka in första veckan i juni 1958. Så blev det inte. Jag ryckte in som befälselev I vid 4:e stamkompaniet den 5 maj 1958.

På bussen till Sollefteå fick jag sällskap med befälseleverna Björne, Norberg och Hellgren. Från busstationen gick vi till kasernvakten vid dåvarande A-kasern.

*Den 5 maj var en gråmulen dag. Mindre snövallar låg kvar på marken utanför Tingshuset. Klädd i mockajacka och med liten resväska började min resa mot det militära äventyret.
Foto Ingrid Högberg.*

Där mötte oss kapten Gösta Beckman med orden ”Jaha, nu är ni här pojkar. Vakten visar var era kompanier finns”. Jag sneddade över kaserngården mot C-kasern och gick upp till 4:e våningsplanet.

I boken ”Västernorrlands Regemente 1953 – 83 Människor, minnen och spår” har Stig Häggström under rubriken ”Furir 1960” beskrivit sina upplevelser på BSI och 4:e stamkompaniet. Här följer några av mina minnen.

Efter att kompaniadjutanten Fanjunkaren Alve Stenman bokfört oss som inryckta tog Furir Sven Viklund hand om oss. Marsch till intendenturförrådet, jutesäcken fylldes och persedelkontrollen leddes av Furir Viklund.

På gräsmattan utanför ”Sjukan” lades innehålllet upp och han kommenderade: Uniformsjacka grå, håll upp! Uniformsbyxor grå, håll upp! Bälte gråbrungrönt, håll upp! Fotlappar stycke två, håll upp! Kontrollen genomfördes exercismässigt.

Nästa övning var marsch till halmförrådet som låg bakom stallet. Vi packade madrassvaret till en tjock halmkorv. Den bearbetades sedan till något som liknade en sängmadrass. Furir Svensson gav noggrann instruktion i sängbäddning. Det blåvitru-tiga påslakanet med filtinnehåll skulle vara perfekt sträckt. ”Släpper ni en enkrona på täcket ska den bli två femtioöringar”, var budskapet.

Organisation 4. Stamkomp

Stamkompaniet bestod av värnpliktiga befälselever och anställda instruktörsaspiranter, ”vinkelkorpraler”. BSI var förlagda i Logement 1-3. Det var en brokig samling unga män som sammanfördes till BSI.

Kompaniledning

Kompanichef	Kapten Sven Svensson.
Kompaniadjutant	Fanjunkare Alve Stenman

Instruktörsskola II (ISII) 15-20 furirer från Milo NN och ÖN med två års trupptjänst

Skolchef	Löjtnant P-G Ericsson
Ställföreträdande skolchef	Fanjunkare Anders Myrén

Instruktörsskola I¹ (ISI) 25 aspiranter som genomgått Befälsskola

Skolchef   Kapten Allan Noring

Ställföreträdande

skolchef   Fanjunkare Sören Wiklander

Fr v Furir Ingvar Svensson och Fanjunkare Hans Vesterlund samtalar utanför C-kasern. Huset i bakgrunden är marketenteriet. Foto Stig Häggström.

Befälsskola I (BSI) 27 befälselever

Skolchef   Fanjunkare Hans Vesterlund

Ställföreträdande

skolchef   Furir Ingvar Svensson

Instruktör   Furir Sven Viklund

Organisation Befälsskola Instruktör

Bergström Bengt Lennart

Söråker

Blom Ove Allan

Kramfors

Byström Arne Zackarias

Gullänget

Dahlgren Rolf Ossian

Nyland

Domeij Karl Uno

Domsjöverken

Edström Nils Jan

Njurunda

Ek Erik Uno

Bollstabruk

---

¹Eleverna utbildades till instruktörer. Efter den ett år långa utbildningen utnämndes de till furirer och placerades vid en pluton. En instruktör biträdde sina chefer i utbildningsarbetet och ledde även själv övningar.

Eriksson Erik Harald
Hansson Karl Georg
Hedberg Erik Gustav
Häggström Stig Edvard
Högberg Kjell Robert
Höglund Leif Erik
Karlsson Karl Gustaf

Munkbysjön
Sollefteå
Ramvik
Överhörnäs
Ramsele
Skönsberg
Kilforsen

Kvassman Veit Erik
Mattsson Åke Mattias
Modéen Dan Ebbe
Nilsson Bror Allan
Nordkvist Nils Ivar
Näsmark Per Henrik
Olofsson Per Erik Gustav

Bjärträ
Helgum
Bollstabruk
Rörström
Köpmanholmen
Imforsmo
Västerbränna

Persson Rolf Dean
Selin Nils Erik Birger
Strömberg Sven Erik
Sundqvist Hans Ivar
Svensson Sven Åke
Wallbom Ivar Ramond
Westergren Hans Olof

Ramvik
Sidensjö
Bonässund
Sollefteå
Norrflärke
Ramvik
Gullänget

De elever som lyste mest var de som senare gick vidare i utbildningssystemet och blev underbefäl, underofficerare och officerare i NBO systemet. Våra äldrekursare på IS1 var förebilder för oss. Jag minns främst Leif Folkesson, Rolf Könberg, Kenneth Nordström och Tore Petterson.

Tiden på 4. Stamkompaniet

Som Stig Häggström berättar hade vi bra befäl på kompaniet. Kapten Sven Svensson utövade ett tydligt ledarskap. Fanjunkaren Alve Stenman som kompaniadjutant gav oss gott stöd. Fanjunkaren Hans Vesterlund var en lugn och stabil skolchef. Han var under vinterkriget finlandsfrivillig vid Sallafronten.

Ingvar Svensson var en pedagogisk instruktör. Furiren Sven Viklund var utbildad fallskärmsjägare, bra instruktör och en ”hårding”. Jag hade stor respekt för honom när han med skarp röst och hög intensitet drev på i utbildningen. Han hade stora krav

på oss, vilket var bra. Avsevärd tid lades på exercis, vapentjänst, ordning och reda, vapenvård, materielkontroller och fysisk träning.

Furir Sven Viklund kontrollerar från plats snett bakom avdelningen rättning och avstånd vid BSI marsch till Tjärnmyren. Foto författaren.

Sven Viklund hade många hårda ”Fyspass” med oss. Stora hinderbanan på övningsfältet låg i anslutning till Bruksån. Banan var 500 meter lång med 20 hinder och ingick i militär femkamp. Här tränades vi att ta hindret med repstegarna, stora planket med klättring, Irländska bordet, varggropen mm.

Vi tränades i närstrid, bajonettfäktning. Vi övade rörelser framåt, bakåt, vändning, parad hög, parad låg, stöt, kolvslag, skärning! Konditionen ökade efterhand under utbildningen.

Stig Häggström, Per-Henrik Näsmark och jag gjorde snabbmarschen tillsammans, 20 km med K-pist m/45 och stridssele. Vi sprang från C-kasern, gamla väg 90, vägen mot Forsed och vi vände vid Källsjön.

Efter vändpunkten hade jag svårt att hålla farten. Häggström och Näsmark visade då styrkan som coacher och peppade mig att

hålla tempot. Vi avslutade löpningen tillsammans och fick tiden 1 tim och 28 min. Vid I 21 RM i friidrott den hösten blev Häggström 2:a efter furiren Roland Thors på 1500 m.

Jag minns Stig Häggström som en mycket fältmässig och stridsduglig befälselev, skytt, bra löpare och fotbollspelare. Per-Henrik Näsmark var av samma kaliber och säker orienterare. K U Domeij var duktig skytt. E H Eriksson stod för ordning och reda. Ebbe Modén var filosofen. Lennart Bergström stark löpare med många idéer. Leif Vadell från Sundsvall var tuff.

Ek från Kramfors var brottare och pålitlig. Karlsson hade varit sjöman.”Uncas Hedberg” hade en Indiankam som frisy. Frisyren gillades inte helt av befälen. Den kom tillbaka som mode 60 år senare.

Fyra framåt BSI elever. Längst fram fr v Per-Henrik Näsmark, Stig Häggtröm, Lennart Bergström. I bakgrunden Birger Selin. Foto författaren. .

BSI, rast och rökpaus. Utrustning: Linnekläder, damasker och "koreamössor". Sittande fr. v. Rolf Dahlgren, Karl-Uno Domeij, Erik-Harald Eriksson, Roland Karlsson. Bakom sitter Ebbe Modéen, Ivar Wallbom, och Bror Nilsson. Foto författaren.

Kapten Gösta Beckman var Personalvårdsofficer. Jag hade valts till kompaniassistent.² Vi stod uppställda i kompanikorridoren och kapten Beckman berättade om I 21 kamratförening och val av Bäste soldat som varje kompani skulle utse i slutet av utbildningsåret. Bästa soldaterna skulle få göra en befälsledd utlandsresa efter uttryckningen. Kaptenen framhöll att medlemsavgiften för värnpliktiga var mycket blygsam.

Han ställde frågan: "Är det någon som inte vill bli medlem i kamratföreningen?" Vi tittade på varandra, ingen sa något och kapten Beckman avslutade: "Bra pojkar, då kommer kompaniadjudanten att ta upp den blygsamma avgiften vid nästa utbetalning av dagpenningen. Godmiddag!"

En BSA 500 cc B 33

Far och jag köpte 1957 en begagnad BSA B 33 för 500 kronor av blomsterhandlaren Sven David Ericsson i Ramsele. BSA:n var några veckor transportmedlet för mig mellan Ramsele och I 21. Tunga motorcyklar var på modet och i Ramsele kördes bl.a. Matchless, Triumph, Norton och Ariel.

Jag kommer ihåg att när jag första gången provkörde B33:an var toppfarten "bara 110 km/tim". Jag hade önskat mig en Triumph med bättre fartresurser. Efter provkörningen sa Sven David: "Jag ser att du är lite fundersam Kjell, du tycker att BSA: n inte går tillräckligt fort?" Jag höll med om det och då sa han: "Du Kjell, jag lovar dig att när du drar i 110 på Nässjörakan och Per-Ors korna korsar vägen, då tycker du att 110 km/tim går jäkligt fort".

Paus vid GG: s konditori i Utansjö. En BSA B33 hade stum bakfjädring vilket var obekvämt för bakryttaren på grusvägar med tjälskott. Det var inte lag på att köra i "störtruka" på den tiden. Den lagen kom först 1975. Med tält och väskor är jag och Kurt Jonnson på väg till Stenö havsbad utanför Söderhamn. Kurts pappa var chef för polisen i Ramsele. Foto Kurt Jonnson.

---

² Som kompaniassistent representerade jag bara mina värnpliktiga kamrater vid BSI då instruktörsaspiranterna var fast anställda.

Besök på Åstölägret 1958

När sommarloven började på skolorna i Västernorrland så samlades ledare och gymnaster på Åstölägret. De duktiga ramselegymnasterna var starkt representerade. Från Ramsele deltog även ledarna John Erik Backlund och Lars Boström. En domarkurs i gymnastik pågick under lägret och ramseleflickan Ingrid Högberg var en av demonstrationsgymnasterna. Det här var goda skäl för att besöka lägret på uppvisningssöndagen den 15 juni. Med ramselegymnasten Börje Boström som bakryttare körde jag till lägret där vi träffade alla gamla gymnastikkamrater och ledare.

Uppvisningsdagarna på Åstön höll hög klass och besökarna var många. Här ses sundsvallsgymnasten Hasse Fahllstedt i aktion på studsmattan. Rakt under honom vid mattkanten står Rolf Lidström duktig gymnast från Sollefteå. Till höger om honom i mörk tröja står svenske elitgymnasten Micke Lindewall. Till höger med ryggen mot kameran ledaren och framstående ramselegymnasten Astrid Eriksson. Foto från författaren.

En fisketur bortom "Edselefjället"

På midsommaraftonen 1958 åkte jag, far och Kurt Jonsson med BSA:n och fiskade. Målet var Stenbittjärn vid Jämtlandsgränsen, 5 km nordväst om Lövberget i Edsele. Tre man och en MC innebar att jag växelvis körde fram en bakryttare som fick fort-

sätta till fots. Under tiden hämtade jag den andra bakryttaren. Jag lämnade av Far vid Lövberget, som var vägslut och körde mot Edsele för att hämta Kurt. Vid Lövåsen hade jag glömt 90- graders kurvan, hann inte bromsa och körde ut i terrängen. En framlängesvolt över styret slutade i blåbärsriset. MC: n stod på ett litet stenröse.

Plötsligt upptäckte jag en gammal man som stod på vägen stödd på en käpp.

Hu ha kömme dit som, frågade han två gånger.

Det gick för fort, svarade jag lite generad.

—Skö je åtabak, skö je åtabak? säger den senige fjällbon.

—Jag ska försöka, sa jag.

Gubben fattade tag bakom bönpallen, tog stöd av käppen och gick bakåt upp på vägen med MC: n. Det fanns mycket kraft och styrka i den seniga kroppen.

—Hä geck ju bra de, sa gubben.

Jag tackade, kollade MC: n, kickade igång den och fortsatte mot Edsele.

Långt senare kom tanken på vem den starke fjällbon kunde vara. Mina förfäder hade starka kopplingar till fjällbyarna i Edsele. Under 1800-talet var det många nybyggare som bröt mark på Edselefjället vid Jämtlandsgränsen. Skogsbyarna Lövberget, Lövåsen, Vägersjön, Berg och Stensjö utvecklades.

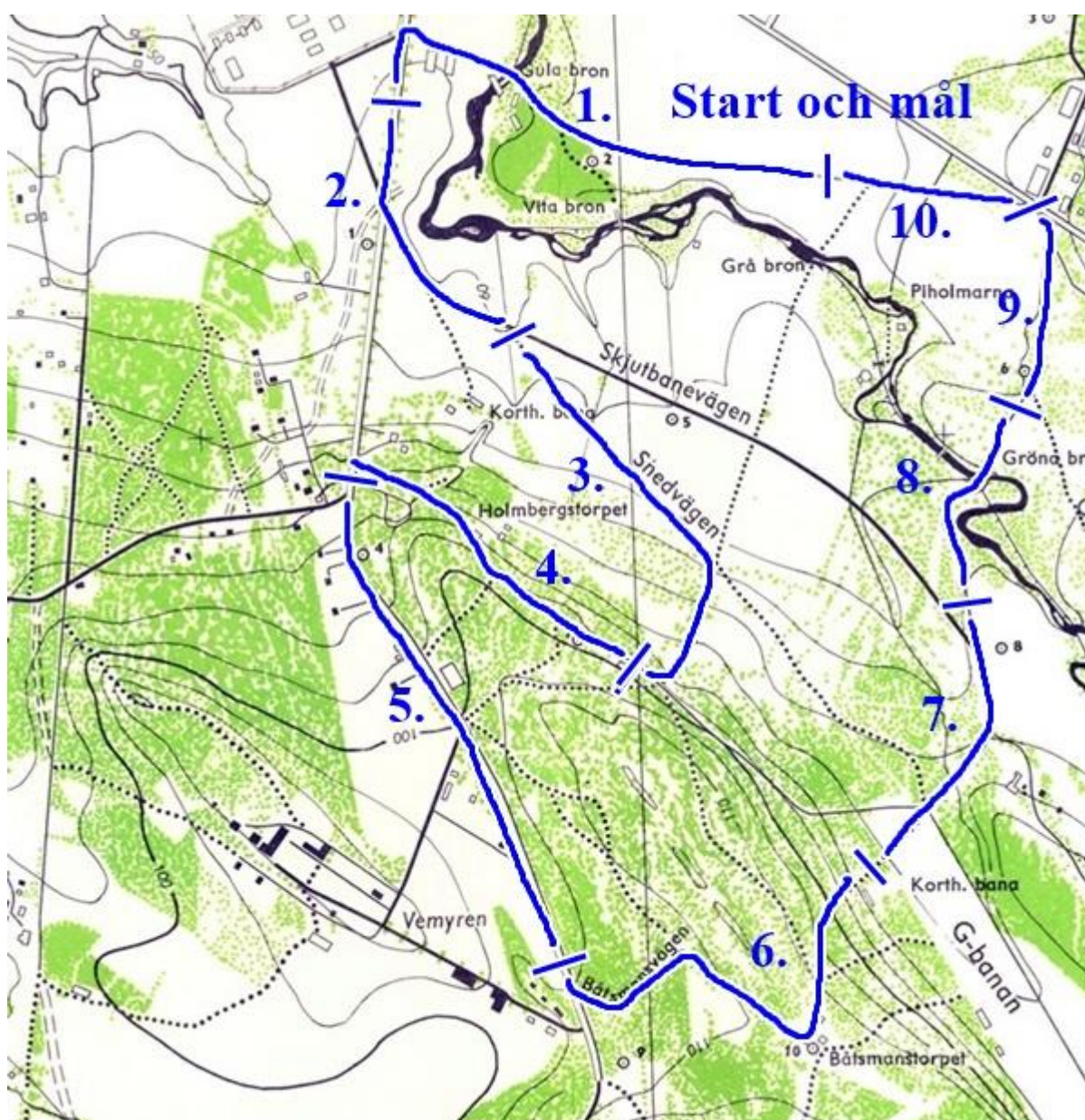

Lövåsen där min farmor Märta Andersdotter föddes. Foto ur boken Skogsbyar, av Ann Renström.

Min farmor, Märta Andersdotter föddes 31 mars 1878 på Lövåsen. Hon växte upp på Lövberget och 1897 flyttade hon till Ragunda. Hon gick från Lövberget över länsgränsen genom skogsområdet till Köttsjön och tog sig vidare till Ragunda där hon arbetade som piga. Far, Kurt och jag gick från Lövberget på stigar som inte fanns på Generalstabens 1:100 000 dels karta. Stigar som säkert min farmor vandrat. Vi fann ”kontrollen Stenbittjärn” och under midsommarhelgen fiskade vi bäcköring. Ett lugnt midsommarfirande!

Övningsfältet runt 1958

Övningsfältet runt var en årlig, 5000 meter lång, prestigefylld stafett mellan regementets kompanier. Start och mål var 1958 på Flygfältsvägen.

Stamkompaniets lag

Sträcka	Längd	Löpare	Avdelning
1	800 m	Stig Häggström	BSI
2	350 m	Bert Lennart Öberg	IS1
3	650 m	Per-Henrik Näsmark	BSI
4	400 m	Åke Olof Albert Magnusson	IS1
5	700 m	Sven Viklund	Furir på BSI
6	600 m	Bengt Karl Olof Olofsson	IS1
7	700 m	Bertil Vikman	IS 1
8	350 m	Lennart Bergström	BSI
9	300 m	Kjell R Högberg	BSI
10	250 m	Kenneth Nordström	IS1

Resultat Övningsfältet runt

Placering	Kompani	Anteckningar
1	Livkompaniet	Plutonschefskolor
2	7. Skyttekompaniet	
3	3. Närpansarvärnskompaniet	Närpansarvärn, pionjär och sjukvård
4	11. Kompaniet	Soldatutbildning läkare
5	4. Stamkompaniet	Underbefälsskolor fast anställda
6.	6. Skyttekompaniet	Skytte och anspann
7	12. Signalkompaniet	
8	8. Motorkompaniet	

Vår tid var 13,29. Kompaniets bästa löpare Tore Petterson som var elev på IS 1 kunde inte delta. Med Tore i laget så hade vi säkert nått en bättre placering. Under mina år vid I 21 deltog jag i det kompanilag där jag tjänstgjorde och senare, när befälskårerna var med i tävlingen, i officerskårens lag.

Regementets dag

Den 12 augusti cyklade kompanierna från Sollefteå till Ö-vik, cirka 10 mil och den 17-18 augusti genomfördes regementets dag i Ö-vik med föreläsningar och utställningar.

BSI hade inför regementets dag tränats som stormpionjärpluton³ för att med rörladdningar spränga taggtrådshinder och med eldsprutor bekämpa bunkrar och värn. Vid en föreläsningsövning avseende kompanis anfall genomförde 6. Skyttekompaniet anfall

³ Stormpionjärer var infanteriets specialister på att vid stormning av befästa fiender spränga deras hinder, röja mineringar och bekämpa bunkrar.

mot en befäst fiende. Vår pluton var underställda detta kompani. Vid stormningen sprang vi med rörladdningarna mycket snabbt 400 meter. Rörladdningarna kopplades samman, sköts in under hindren och tändes varefter de detonerade och sprängde hindren.

Förevisningsövningen leddes av kapten Per Lannge som efter övningen sa att han inte någonsin sett en så snabb stormpionjärpluton. Cirka 10 000 besökare följde förevisningen.

Nils Ivar Nordqvist framrycker under förevisningsövningen på Regementets dag med sin eldspruta för att bekämpa en bunker vars eldgivning hindrar 6. Skyttekompaniets anfall. Foto författaren.

Befälslev vid Livkompaniet 1958-59

I början av augusti hade jag sökt förflyttning till Livkompaniet. Furir Sven Viklund stannade mig en dag utanför samlingssalen och önskade mig lycka till med utbildningen till plutonchef. Det var för mig en ny upplevelse att lugnt få prata med ”hårningen” och uppleva en annan sida hos honom. Mitt mål med flytten till Livkompaniet var att kvalificera mig för kadettskola, bli officersaspirant, genomgå Försvarets läroverk och Krigsskolan för att bli fast anställd officer.

Jag fick förflyttning den 21 augusti och anmälde mig för chefen för Livkompaniet, kapten Per-Erik Arbinger. Jag placerades i 1. avdelningens 1. Grupp.

4. Stamkompaniet var 1958 förlagt på fjärde våningen i C-kasern och Livkompaniet på den första. Efter mitt flytt från 4. Kompaniet till Livkompaniet blev min nya förläggning sjätte logement. Logementets fönster är det andra och tredje från vänster på första våningen. Foto från I 21 kamratförening.

Organisation Livkompaniet

Min nya avdelningschef var löjtnant Sven Heimer. Han hade en strikt men lättsam ledarstil. Kadettsergeant Jan-Olof Lindström var ställföreträdande chef och drillade oss fram till hans inryckning till Krigsskolan Karlberg. Jan-Olof var en förebild i puts och uppträdande. Hans koppel var välputsat och i sabelfästet hängde oftast en bajo-nett. Kommandoorden var tydliga med ett speciellt sound i.

- Djiovakt! lät hans givakt.

Fänrik Anders Holmberg kom direkt från Karlberg och blev i början av september ställföreträdande chef när Jan-Olof Lindström for till Karlberg. Anders var också ett föredöme i personligt uppträdande. Han var lugn och stabil, visiterade oss noggrant vid morgonuppställningarna och hade väl förberedda övningar.

Kompaniledning

Kompanichef

Per-Erik Arbinger

Kompaniadjutant

Fanjunkare Nils Schedin

1. Avdelningen skyttetjänst

Chef	Löjtnant Sven Heimer
Ställföreträdande avdelningschef	Fänrik Anders Holmberg.

2. Avdelningen skyttetjänst

Chef	Löjtnant Bo Eriksson
Ställföreträdande avdelningschef	Fanjunkare Bengt Fälldin

3. Avdelningen pansarvärnstjänst

Chef	Löjtnant Per Göran Eriksson
Ställföreträdande avdelningschef	Fanjunkare Anders Myrén

Organisation 1. Avdelningen i skyttetjänst

Högberg K R	Ramsele
Nordlander L P E	Kramfors
Skogsberg R G	Örnsköldsvik
Resman E A	Sollefteå
Jonsson K E S	Arnäsvall
Lundgren A O	Skönsberg
Hörnsten S	Örnsköldsvik

Holmberg L E	Svartvik
Boije P Y E	Skönsberg
Östberg S M N	Sollefteå
Johansson K J	Junsele
Sahlin E A	Ullånger
Westberg A H A	Junsele
Forslund S Å	Docksta

Rönnberg E L	Backe
Andersson B V	Hägersten
Dahlström J G	Skönsberg
Eriksson R A	Svarvarböle
Forssén T	Näsåker
Lundholm L E A	Överhörnäs

Lundblad K O	Örnsköldsvik
Pettersson B E	Karbäcken
Melander P O	Nyadal

Svensson B E
Fridlund B R
Sedin B
Libell B G

Stockholm,
Gullänget
Örnsköldsvik
Lugnvik

I logement nummer sex bodde 1. och 2. grupp och i logement nummer fem bodde 3. och 4. Grupp. I fält var tältlagensindelningen densamma som logementsindelingen.

Här är jag dagelev på Livkompaniet. Av platsen och min observationsriktning att döma spanar jag mot matsalen för att se om det är dags att starta kompaniets marsch mot matsalen för att äta frukost. Foto från författaren.

En allsidig och lärorik utbildning

Vi var 25 befäselever på vår avdelning och endast två officerare utgjorde befälsresursen. Befälen gjorde ett mycket bra jobb och jag upplevde att stämningen och sammanhållningen var mycket god på avdelningen under hela året

En av de första övningarna som jag kommer ihåg från Livkompaniet var 200 m simning i Piholmsbadets 25 meters träbassäng. Det var kallt i Bruksån den dagen men flertalet av oss klarade trots detta provet.

I september gick RM i orientering i Viksmonområdet. Målet var torpet Hult vid Hultsjön. Sune Hörnsten sprang tillsammans med mig en del av banan och vi lyckades ganska bra.

Senare kom Kalle Forssberg, som var chef för Sollefteå Armégarnison och Försvarsområdet 1989-1993, att under många år äga fastigheten i Hult och var även bosatt där.

Kapten Arbinger var skicklig skytt och skytteinstruktör vilket smittade av sig på oss befälselever. Fältuniform ovanpå ylletröjan var obligatorisk vid skjutpassen. Detta för att minska pulsens påverkan vid avfyringen.

Här skjuter vi in våra kpistar på Tjärnmyrens skjutbana inför gruppfälttävlan som gick den 16-17 oktober. Anders Holmberg leder övningen. Vi tillbringade mycket tid på skjutbanor och skjutfältet. Vi behärskade fullständigt plutonens alla vapen kulsprutepistol m/45B, automatgevär m/42B och kulsprutegevär m/37. Dessutom var vi utbildade på gevär m/96. Foto från författaren.

Många utbildningstimmar satsades på att erövra fältidrottsmärket, skyttemärket, automatvapenmärket och att öva inför prisskjutningen.

Sven Heimer och Anders Holmberg förberedde och genomförde bra övningar med oss. I Bruksådungen övade vi minsökning med minpikar. Plötsligt small det vid en i gruppen som pikade. Vad var det här? Jo, övningsledaren Anders Holmberg hade

dagen innan grävt ner övningstrampminor och efter den överraskningen var vi alla mer skärpta vid minsökingen. Ingen ville ju, till kamraternas glädje gå på en mina.

En kvällstjänst i området vid Östra Spannsjön omfattade spaning i mörker. Det var en dubbelsidig övning och övningsledaren Sven Heimer tryckte på vikten av noggrannhet vid spaningen och tydlighet i rapportering. De fem S: n⁴, välkända för alla som gjort värnplikten skulle vara rapportens stomme: *Stund, Ställe, Styrka, Slag* och *Sysselsättning*. Jag fick föredra min rapport för övningsledaren vilken han ansåg var för rund och mångordig. Jag tog till mig kritiken. En lärorik övning.

En övning i överskeppning på Östra Spannsjön där både våra personliga färdigheter och vår truppföringsförmåga drillades. Foto från Kjell Högberg.

Vi utbildades i truppföring, det vill säga förmågan att kunna leda trupp och där ingick det bland annat att kunna ge och kontrollera order. I oktober vid regementets 40 kilometers marsch placerades vi som plutonchefer och ställföreträdare ute på regementets alla plutoner. Detta för att vi praktiskt skulle få tillämpa vad vi lärt oss i truppföring. Marschen gick över Käll, Svinåsen, Kronvägen och Tjärnmyran.

Det var en mycket bra träning för oss blivande plutonschefer att få leda trupp under en jobbig marsch. Utbildningen var mångsidig. Ständigt fick vi lära oss något nytt. Men ett ständigt återkommande tema var truppföring. Dag efter dag övades vi i att i

---

⁴ I dag är det sju S. Tillkommit har *Symbol* och *Sagesman*. Vid behov finns även ett åttonde ord *Sedan*, vad patrullen gör härnäst, att ta till.

de mest skiftande situationer leda trupp. På Tjärnmyrans skjutfält övade vi skytte-plutons anfall och försvar med skarp ammunition. Vi övade överskeppning i Östra Spannsjön och förplutons strid på övningsfältet. Vi lärde oss samverka med eldledare och även vid ett par tillfällen med Infanterikanonvagnar (IKV 103), vilka var beväpnad med en 10, 5 centimeters kanon.

Regementschefens bevakningsövning

I början av december genomfördes i området runt Tjärnmyran regementschefens, överste Georg von Boismans, årliga bevaknings- och spaningsövning. Regimentets alla kompanier deltog i övningen och vi plutonchefsskoleelever fick ta befälet över en grupp var och organisera och leda en postering.

Min grupps uppgift var att bevaka ett område vid Sprängplatsen i Tjärnmyren. Före övningen hade vi av våra befäl drillats i posterings indelning före utgående, posterings åtgärder under förflyttning fram till målet, posterings utsättande och hur man gav en postinstruktion.

I min truppföring kunde jag stödja mig på tre minnesregler som fanns i Infanterireglementet för skyttegrupp och som vi fått lära oss:

RASSOIKA, indelning av posteringen före utgående: Repetera, Avdela, Samla, Stridsberedskap, Orientera, Indela, Kontrollera och Anmäla.

OBSLÖSA, postinstruktion: Orientering, Bevakningsområde, Sätt att tillkalla chefen, Öppna eld, Ställning och utrustning och Avlösning.

De 5 S: n som jag tidigare nämnt.

Alla i posteringen jobbade på bra och vi löste uppgiften. Trots att det var kallt, mörkt och kraftigt snöglopp. Det här var den första övningen där jag fick frysa. Jag visste det inte då, men det skulle bli många frysövningar under de kommande åren.

Översten var ute under hela övningen och besökte säkert alla posteringarna vid minst ett tillfälle. När han kom till oss fick jag anmäla posteringen för honom och redovisa verksamheten.

Överste von Boisman var ofta ute och följde utbildningen. Vid flera tillfällen besökte han vår avdelning. Under en kompanisamling i Filmsalen, på femte våningen i A-kasern, kom han och tog då upp frågan om svenska kärnvapen. Han berättade att USA hade utvecklat små kärnladdningar som kunde avfyras med vanligt artilleri. Överstens budskap var att ett sådant system kunde öka vår egen försvarsförmåga.

Det blev inte många frågor från oss elever om detta. Ämnet var ju helt nytt för de flesta av oss. Om vi har kärnstridsspetsar i vårt artilleri och skjuter först mot en angripare, vad blir då nästa steg i konflikten? tyckte nog de flesta av oss. Jag minns inte att svenska kärnvapen överhuvudtaget diskuterades på kompaniet.

Fältarbetsvecka

I februari åkte Livkompaniet till Jämtland för att under en vecka delta i en fältarbetsövning i trakten av Östersund.

Vi kom väl förberedda till övningen. Hemma på I 21 hade vi vid flera tillfällen under vår utbildning övat maskering, grävt ståvärn, byggt anordningar för fast eld och hinder och minerat.

Nu fick vi under en hel vecka tillämpa våra kunskaper, dag och natt och under vinterförhållanden, vid utbyggandet av motståndsnästen.

En rejäl utmaning då det är en helt annan sak att utföra fältarbeten i tjälad mark.

Under arbetsmaskeringen grävs det på vad som skall bli ett ståvärn med splitterskydd. Notera automatgeväret till höger som står på en armslängds avstånd från den grävande. Foto författaren.

Håkan Westberg vid en stridsvagnsminering. De i vägbanan och i den omgivande terräng nedgrävda minorna är försåtminerade. Minorna på vägen är maskerade med granris. Nästa snöfall kommer att förbättra deras maskering ytterligare. Foto författaren.

Under fätarbetsövningen var Livkompaniet organiserat i två skytteplutoner och en närpansarvärnspluton. Vi plutonchefsskoleelever bestred under övningen befattningarna som plutonchefer, ställföreträdande plutonchefer, gruppchefer och ställföreträdande gruppchefer. Vårt ordinarie befäl vara våra handledare under övningen.

Övningen var dubbelsidig vilket gav extra krydda åt övningen. Förutom att färdigställa våra fältarbeten gällde det att inte låta oss överraskas av en motståndare. Motståndaren var inte vem som helst utan ett fallskärmsjägarförband från Fallskärmsjägarskolan (FJS) i Karlsborg. Deras uppgift var att fastställa våra motståndsnästens gruppering. En av fallskärmsjägarna var Sten Gidlund från Sidensjö som senare blev anställd vid I 21.

Vinterutbildning

Det var en snörik vinter. Vi tränade med "vita blixten" exercis på skidor. Vi lärde oss uppställning med skidor, lappkast, koppla skidor, skidmarsch, fotmarsch med skidor. Vi preparerade skidspår för en tävling i skidskytte. Vi ägnade oss åt skidtolkning, stridsspårning och pulkdiragning. Ofta var det skidträning upp mot Skölingen och Hallstaberget. Utförsåkningen i "Lappkyrkobacken" gav nya nyttiga upplevelser och erfarenheter. Vi övade posteringstjänst och att bygga skyttevärn i snö.

1. Avdelningen har rast på skjutfältet. Skidorna är kopplade och vapnen hängda på skidorna. Ett säkert sätt att hålla reda på utrustningen. Foto från författaren.

På Tjärnmyrans skjutfält genomförde vi, inom ramen för skyttekompanis anfall, många stridsskjutningar. Vid stridsskjutningarna i kompani var vi organiserade i två skytteplutoner och en närpansarvärnspluton. En organisation som gav våra befäl många möjligheter till att under realistiska förhållanden öva oss elever i att samordna eld och rörelse både inom och mellan plutonerna.

En prydlig syn. I. Avdelningen på väg, efter genomförd stridsskjutning, från skjutterrängen till Gamla målboden för lastbilstransport till kasern. Det var inte varje skjutdag som vi fick åka bil till och från skjutfältet. Men ibland hände det och då var det mycket uppskattat. Foto från författaren.

Karta över området där övningen VÖNN 1959 genomfördes.

VÖNN 1959

Vår avslutande förbandsövning, VÖNN⁵ 1959 genomfördes i mitten av mars månad kring Holmsjön i östra Jämtland. Vad jag kommer ihåg var övningen en ren I 21 övning där bara förband från I 21 deltog. Livkompaniet ingick i styrka B. Vi var organiserad som ett reducerat skyttekompani med två skytteplutoner och en närpan-sarvärnspluton. Någon kompaniledning fanns inte utan vi fick våra order av förbandsinstruktören, vår ordinarie avdelningschef löjtnant Sven Heimer.

Läget för övningen var att styrka A framryckte med en bataljon från sydost mot Sandnäset. Bataljonen var 1.bat/IR 21 med kapten Sven Svensson som chef. Han var i fredsorganisationen chef för 4. Stamkompaniet på I 21. Hans bataljonsadjutant var vår ställföreträdande avdelningschef fänrik Anders Holmberg.

Styrka B skulle fördröja⁶ det fientliga framträngandet.

⁵ VÖNN är en förkortning för Vinter Övning Nedre Norrland.

⁶ Fördröjningsstrid förs som anfall, eldöverfall och försvar.

Truppföring övades och jag var i första momentet chef för 1. skyttepluton. Plutonen var starkt reducerad då avdelningens 25 elever inte räckte till för att plutonen skulle nå full fältstyrka. Att under en tillämpad övning under två dygn föra befälet över en enskilt uppträdande pluton var något helt nytt för mig.

Övningen började redan hemma på I 21. Uppsuttna på lastbilar från T 3 transporterades vi därifrån direkt till Sandnäset som ligger på västra sidan av Holmsjön. Efter rekognosering grupperade jag plutonen för eldöverfall.

Jag visste att striden skulle bli kort och uppbrottet skulle bli mycket snabbt. Vi förberedde därför en snabb tillbakaryckning. Skidor och stavar lades på släpar och vända åt det håll som vi skulle dra oss ur. Vi reste inga tält då vi inte skulle hinna riva dem om fiende dök upp överraskande. En hölida i närheten av vår skyddsställning blev vår förlägningsplats.

Bevakningen skötte vi i omgångar. Fienden var nära och under natten höll vi hög stridsberedskap. Några patruller som vid ett par tre tillfällen uppträdde i anslutning till våra ställningar avvisades. Det var en kall och lång natt och vi frös.

Det blev ingen större strid vid Sandnäset. Fienden gick norr om oss och på morgonen fick vi order att omgruppera till Ljungå, 8 kilometer nordväst om oss. Omgrupperingen till Ljungå gjordes som skidmarsch.

Åtta kilometer är ingen lång marsch. Men då vi när som helst kunde stöta ihop med fientliga avdelningar tog det tid. Vi måste framrycka tyst och eldberedda. Ibland fick vi skicka ut spejare och ta reda på vad som fanns framför oss. Ibland måste vi tyst trycka tills faran var över. Det tog också tid att orientera och spåra.

Väl på plats i Ljungå mötte kapten Arbinger. Han beordrade oss att gruppera några kilometer nordost om Ljungå för att göra eldöverfall mot vägen. Trots tröttheten gick det snabbt att komma på plats och gruppera plutonen. Motivationen var ju hög, alla ville ju så snabbt som möjligt få komma in i de varma tälten.

Under grupperingsarbetena kunde jag inte, när jag såg hur trötta grabbarna var, låta bli att tänka på att vårt stridsvärde säkert hade varit bättre om jag låtit plutonen sova i tält föregående natt.

—Vill ni följa med på dans? gastade några glada ungdomar i en bil, när vi sent på kvällen kollade mineringen nere vid vägen.

Plutonen fick en ostörd vila under natten. På morgonen var det inplanerat att byta tufförare. Göran Libell avlöste mig som plutonchef. Efter avlösningen blev jag skyttesoldat i 1. Skyttegrupp.

Göran Libell ses längst till höger på bilden som togs i september 1958 på I 21 övningsfält. De andra två pojkarna är fr v Lundblad och Sedin. Foto författaren.

När vi löst uppgiften i Ljungå beordrades vi att snarast gå till Stensjö där vårt kompani skulle återsamlas för att försvara två vägska. Sträckan till Ljungå var inte fullt 10 kilometer. Skidmarschen skulle gå genom betäckt och oplogad terräng. Risk för sammanstöt med fienden fanns. För att komma fram till Stensjö så snabbt som möjligt och där börja försvarsförberedelserna måste vi undvika att upptäckas av fienden och bli indragna i strid.

Vi framryckte på ett led. Under framryckningen skidade några spejare framför avdelningen. I täten på huvudstyrkan gick Libell. Bakom honom kom plutonens huvuddel. Vid några till fällen fick vi kringgå fienden.

I Stensjö kom våra erfarenheter från fältarbetsveckan väl till pass. Under två dygn grävde vi eldställningar och lade ut mineringar. Vi förberedde oss för strid och övade motanfall inom nästen, mot sidonästen.

—Besätt eldställningarna! ljöd ropet som dubbelpost väckte oss med i ljusningen.

Yrvaket och halvklädda besatte vi eldställningarna.

—Hej pojkar! hälsade två för oss okända soldater när vi kom ut ur tältet.

Kapten Arbinger kom till platsen och pratade med de två soldaterna. De visade sig vara spanare framsända av ett skyttekompani. Deras kompani hade under natten tyst

framryckt i mörkret för att innästla i våra ställningar. Kompaniet fanns nu inte långt från vårt näste.

Kapten Arbinge förklarade för spanarna att vi var starkt befästa och att det krävdes ett kompanianfall understött av indirekt eld⁷ för att bryta igenom vårt försvar. Han uppmanade soldaterna att återvända till sitt kompani och meddela chefen vad han sagt.

Det innästlande kompaniet gjorde ett anfall mot våra ställningar. Vi avslog anfallet varefter kompaniet gjorde helt om och valde en annan väg. Under hela dagen pågick det strider om vägsälarna i Stensjöområdet.

Striderna upphörde efter att en bataljon ur styrka A, I 21 Grundutbildningsbataljonen förd av överstelöjtnant Fredrik Löwenhielm, hade anfallit från Järkvissle mot Stensjö.

Utbildning i fjällterräng

Efter VÖNN ryckte repetitionsförbanden ut och det gick inte många dagar förrän åldersklassen gjorde detsamma. Plutonchefsskolorna muckade inte utan de for till Björnänge i västra Jämtland för utbildningen i fjällterräng. I Björnänge låg Björnängeläget. Det var ett mycket vackert beläget barackläger några kilometer sydost om Åre.

Tyvärr förstördes läget vid en brand 1966. Efter branden lades det ned och de sista byggnaderna revs på 1970-talet.

I lägets skidförråd fick varje man kvittera ut ett par Splitkenskidor m/40 med stålkanter. Bindningarna var enkla kabelbindningar som kunde spännas till låg fästpunkt.

Under de första dagarna körde vi lättare träning i teknikbacken ovanför läget. Vi fick lära oss hur man bygger en snöbivack.

Fänrik Holmberg hade en övning där han med hjälp av Arne Resman och Pelle Melander förevisade hur man ordnar med klädsel, liggunderlag och allt annat i en snögrotta.

Jag har inget minne av att vi övernattade i en snöbivack. Men det bör vi ha gjort efter de formella övningarna i ämnet.

---

⁷ Indirekt eld är granateld från artilleri- eller granatkastare,

Björnängelägre med Renfjället. I lägre har många befälsskolor och frivilligorganisationer varit förlagda under sin utbildning i fjällterräng. Vykort från författarens samlingar.

En dag besteg vi Åreskutan. I början var vädret vackert. Men på vår väg upp blev det sämre och sämre och vinden ökade och ökade ända upp till 20 meter per sekund.

Det blev en jobbig klättring innan vi nådde toppstugan.

Även nerfarten blev krävande. Drivsnö låg fläckvis och gjorde åkningen knixig och vanskelig. Men alla kom ner till förläggningen utan skador.

En tävling i utförsåkning ingick i en serietävling om tio grenar under utbildningsåret.

Jag satsade hårt men stod på öronen i en snödriva. Folke Edvall⁸ Sollefteå segrade.

Han tog även hem serietävlingen totalt.

Kompaniet anordnade också en kompaniafton i lägets matsal med inbjudna unga damer från grannskapet. Lennart Rönnberg genomförde sitt paradnummer, gestaltande Zarah Leander sjöng han "Vill Ni se en Stjärna, se på mig".

Vi fick avsluta utbildningen i Björnänge med några härliga slappa soldagar vilket alla uppskattade.

---

⁸ Folke Edvall utbildade sig efter värnplikten till gymnastikdirektör. Han tjänstgjorde då några somrar som värnpliktig sergeant och simlärare på I21.

Här har fyra man trängt in sig i en snöbivack för en gruppbild. Pojkarna är från vänster K E S Jonsson, L P E Nordlander, A O Lundgren och R G Skogsberg. Foto författaren.

Frivillig ridutbildning

Regementets utbildningschef, överstelöjtnant Fredrik Löwenhielm grundutbildad vid Kavalleriet, beslöt att befälselever vid Livkompaniet och 4. Stamkompaniet skulle ges möjlighet att prova på ridning. Regementet hade ridhästar och tillsammans med några andra frivilliga fick jag de första erfarenheterna att sköta om hästen före sadling, tränsning och uppsittning. Stallofficeren Löjtnant Gert Olowson, en omvitnat skicklig och uppskattad ridlärare, ledde vår utbildning. Från Livkompaniet deltog bland andra Lennart Rönnerberg, Arne Resman och jag. Från 4. Komp deltog Leif Folkesson, Rolf Könberg och Ebbe Moden.

Jag ville fortsätta med ridning då mitt mål redan som 13-åring hade varit att bli ryttmästare. Min ridutbildning fortsatte, vid Solna Ridskola, när jag gick på Kadettskolan i Ulriksdal. Senare, när jag gick på Försvarets läroverk i Uppsala, red jag på Akademiska ridskolan i Uppsala. Ridskolechef där var pensionerade majoren Helmer Mörner. Han var dubbel guldmedaljör i fälttävlan vid OS i Antwerpen 1920.

Lennart Rönnberg pustar ut efter ett tufft pass som förplutonchef. Foto författaren.

Under övningarna fick vi även pröva på plutonsignalistens roll. B G Pettersson med en ra 130. Foto författaren.

Truppföringsövningar

Vi drillades i att leda pluton med våra kamrater som trupp. Till fots, men även på cykel, övade vi längs torplinjevägen och i Gnun förplutons framryckning och strid. Ibland hade vi dubbelsidiga övningar mot de andra avdelningarna på kompaniet. Det blev både roliga och lärorika övningar.

Milo NN utbildningsavdelning kontrollerade i slutet av vår utbildning plutonchefsskolans fältmässighet och truppföringsförmåga vid övningar i terrängen söder om Tunsjön vid Filitjärn. Officerarna från milot var mycket nöjda med utbildningen vid Livkompaniet, vårt uppträdande och vår förmåga.

Permission och fritid

På fritiden gjorde Lennart och jag en del besök hos mina föräldrar i Ramsele och hos Lennarts mor Hilda i Rudsjö, Fjällsjö församling. En lördagkväll var vi på en logdans i Rudsjö, med alla klassiska attribut, dansglada damer, halvpannor och slagsmål.

Midsommarfirandet i Kornsjöstrand och Näsåker var intensivt. I Näsåker var bygdespelet "Sagornas Ådal" populärt, festplatsen och campingen bjöd på trängsel och hålligång. Dansbanan var välbesökt och där såg och hörde jag första gången Monica Zetterlund "live".

Trupputbildning

När de nya befälseleverna ryckte in den 5 juni 1959 placerades vi som biträdande instruktörer ut på kompanierna. Folke Edvall, Lennart Rönnerberg och jag placerades på Livkompaniet. Inför uppgiften hade vi fått lära oss att leda enklare övningar.

Utbildningsprincipen var tydlig: Visa – Instruera – Öva! Det kändes bra att pröva på instruktörsjobbet. De nya befälseleverna lyssnade, frågade och utförde det vi förmedlade till dem. De var trevliga och lätta att ha och göra med.

Vår avdelningschef löjtnant Sven Heimer berättar för oss om våra placeringar på kompanierna under trupputbildningen. Foto författaren.

Efter korum i regementsparken är det uppställning för helgpermission utanför C-kasernen. Korpral Lennart Rönnerberg lämnar av den nyinryckta Skytteavdelningen till kompanichefen Kapten Per-Erik Arbinger. Foto författaren.

Den 26 juni boxades Ingemar Johansson mot Floyd Patterson om tungviktstiteln på Yankee Stadium i New York. Vi var några som var uppe vid fyratiden och lyssnade på logementsradion. Arne Toren var kommentator. Jag glömmer aldrig den natten när Sverige fick sin första och hitintills enda världsmästare i tungviktsboxning.

Slutfältövning

I mitten av augusti var vi förlagda i ett skogsområde vid Åsäng Nordingrå. Kompaniet genomförde där en taktisk fältövning, strid mot luftlandsättningar och försvar av kust. Inom Höga kusten området fanns krigsförtöjningsplatser för flottans jagare och torpedbåtar som måste skyddas.

Under fältövningen bodde vi i tält. Fr v Kjell Johansson, Lennart Sahlin, Lennart Nordlander och Lennart Rönnberg. I tältlaget hade Kjell och jag, skogsvana Ramsele- och Junselepojkar som vi var, ofta till uppgift att skaffa fram tjärved, tändved för att få fyr i tältkaminen. Foto författaren.

På våren 1959 bytte far och jag bort B 33:an mot en ny vinröd Folkvagn 1200. Jag hade med den till Nordingrå under fältövningen. Onsdag den 19 augusti körde jag med Rönnberg och Boman som passagerare mot Härnösand. Vi kom inte så långt.

I den branta och kurviga Näsbacken i Nordingrå fick jag sladd och punktering på höger framdäck. Jag åkte in i vägslänten, bilen välte och kanade på höger sida längs vägen. Den stannade mot några björkar, rättvänd i körriktningen. Framdörren flög upp och Lennart föll ner i ravinen i anslutning till vägkanten. Han klättrade upp igen, omtumlad och hade ont i huvudet. Det fanns inga säkerhetsbälten i bilen. Bilbälteslagen kom ju först 1975.

Vi var oskadda och kanske även chockade. Jag tog foto på bilen och olycksplatsen och ringde polisen. Jag insåg att jag kört för fort i rådande vägförhållanden. Varför hade jag så bråttom? Vi tre hade nog en skyddsängel med oss denna gång. Bilen kunde inte repareras konstaterades på bilfirman Ernst Anderssons i Sollefteå. Helför-säkringen ersatte en ny blå Folkvagn 1200, modell 1960, med säkerhetsbälten!

Plutonchefsskolans avlutning

Den sista veckan i augusti avslutades plutonchefsskolan. Det var ett stort ögonblick. Vi var uppställda i samlingssalen och regementschefen överste von Boisman avtackade elever och befäl. Musikkåren spelade Regimentets marsch. Vi som antagits till kadettskolan blev en kväll hembjudna till Kapten Arbingers på Bellevuevägen för information och kaffe. Ett föredömligt sätt att ta hand om oss unga.

Infanteriets kadettskola

Vid Infanteriets Kadettskola i Ulriksdal i Solna påbörjade den första veckan i september följande elever från I 21 sin utbildning: Lennart Rönnberg Rudsjö, jag, Allan Edblom Gideå, Curt Jidenius Sollefteå, Rolf Laag Härnösand, Gösta Jonsson⁹ Stockholm samt Hans Westergren Gullänget. På kadettskolan fortsatte min resa för att nå målet att bli officer och ryttmästare. Jag blev aldrig ryttmästare men väl subaltern-officer till häst, pensionerad överste och ridlärare med egna hästen Tosse.

Avslutningsvis

När jag ser tillbaka på mitt liv, har jag som alla andra haft både med- och motgångar. Men det som är starkast förankrat i mitt minne är alla nya utmaningar jag inom Försvarsmakten fått vara med om under åren. De har gett mig många spännande och omväxlande uppgifter. Nu har jag ett ganska aktivt liv som pensionär tillsammans med Gunilla och våra två cocker spaniel Iris och Yra. Mycket hundträning, lite föreningsliv och golf på Flommens golfklubb i Falsterbo blir det också.

---

⁹ *Senare Guteland.*